

Vážení čtenáři,

nežádám o absolutní souhlas, když tvrdím, že jedině poezie dokáže všední den proměnit v nevšední. Záleží na tom, pravda, co přesně si pod slovem poezie představít. Svého času zdobila právě tato šestice písmen prestižní vinnou etiketu. I současná krabicová Poezie bílá od firmy Bohemia Sekt má své fanoušky. Snad nepřeháním příliš, zahrnuji-li některé z nich mezi šťastlivce, prožívající pouze nevšední dny. My ostatní si pomáháme z valné části literaturou. Ať psanou, zhudebněnou nebo inscenovanou. K dispozici je také umělecké „výtvarno“, co dostává stále častěji podobu pohyblivých obrázků. Chvíli mi trvalo, než jsem přišel na chuť opakovanému sledování filmů, byť mám v oblíbených knihách běžně založené své „top“ stránky. Uživatelská praxe všeobjímajících sociálních sítí se díky stylizaci více blíží fikci než zprostředkované poezii všedního dne. Poezii zdaleka nejpoetičtější, kterou je živá komunikace. Kdy naposledy jste někoho tváří v tvář požádali: „Mluv (o čemkoli), zajímá mne to!“ I náš osobní deník (byť nenapsaný) se stává literaturou, v lepším případě pak poezií. Co může být krásnějšího než hledat rým k verši, který člověka mimoděk napadne. A i když se z toho nenarodí báseň, o poezii jde! Objevné baběleťní čtení (čehokoli) přeje Libor Kalina

RISPET O VZDÁLENÝCH ŽNÍCH

Jan Skácel

*Na nebi krvácí uvadlé slunce
 a na zem skanula zlatá krev,
 snědému sekáči blýsknul se v ruce
 křivý srp a z oblak mžil se zpěv*

*drobného skřivánka, na mezi v čepáku
 vzdychají studené krůpěje, čmeláku,
 ty který bzikáš tu nad mrtvým klasem,
 usedni na dlaň mou, neodlet s časem.*

3 otázky pro Danuši Vítkovou-Klímovou

Jak se z městského dítěte stane milovnice volné krajiny?

Kraj pod Pálavou mi přirostl k srdci již v mládí. Jezdila jsem na chalupu do Dolních Věstonic. Přes archeologické brigády i práci s motykou ve vinohradu se postupně rodil můj vztah. Byla jsem také u velké proměny kraje pod Pálavou, když voda budovaných nádrží zatopila Mušov. Z toho všeho vzešla i má „potřeba“ právě tuto krajinu malovat. Zvolila jsem akvarel pro jeho půvab, křehkost tvarů, jejich rozpíjení, splývání a prolínání, světelnou průzračnost a barevnou svítivost, poměrně rychlé provedení a jasnou výtvarnou představu.

Co se snadněji kreslí — strom nebo dům?

Rozhodně strom. Je to kus přírody, je poetičtější.

Čím vás stále oslovuje právě Pálava?

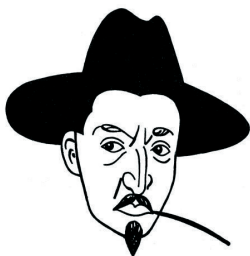
Svou monumentalitou. Z mírně zvlněné krajiny vystupuje žensky vznosná křivka vápencového bradla odrážející se v hladině třetího jezera. Pálava oslovuje svou historií. Člověk si dokáže vybavit pravěkého obyvatele mladého paleolitu, pračlověka, naše předchůdce, kteří právě zde našli nejvhodnější místo ke svému žití. Tak, jak lákaly lovce mamutů Pavlovské kopce štědrostí přírody, příznivým podnebím, vhodným místem k lovu, terénem s vyhlídkou do širokého kraje, tak i mě dnes stále oslovuje a přitahuje.

Danuše Vítková-Klímová ztvárňuje krajinu jižní Moravy, zejména Pavlovské vrchy a okolí Dolních Věstonic v různé míře abstrakce, zejména technikou akvarelu a ala prima.

Jiří Mahen mnoha jmen

Středobodem Mahenova Brna zůstává nově restaurovaná vila v Masarykově čtvrti nesoucí autorovo literární jméno podobně jako ulice, v níž stojí, budova činohry nebo městská knihovna. Po osmdesáti letech od dobrovolného odchodu básníka, spisovatele, dramatika, novináře, knihovníka, rybáře a organizátora kulturního života stále patří mezi živoucí osobnosti města, ne už tolik přispěním veskrze anonymní sochy v parku Rooseveltovy třídy. Antonín Václav Josef Vančura se narodil v roce 1882 v Čáslavi, podobně jako jeho spolužák a posléze spoluredaktor Lidových novin Rudolf Těsnohlídek. Společně měli nejen publicistické začátky, ale i tragiku životního finále. Těsnohlídek se zastřelil (1928) přímo v redakci „Lidovek“. Na rozdíl od Vančury–Mahena užíval otec lišky Bystroušky pouze jeden pseudonym, své verše podepisoval Arnošt Bellis. Ne tak Mahen, který se v autorském inkognito doslova vyžíval. Pod jmény Antonín Dubský, Ladislav Andělíček, Jaroslav Vrána, Adolf Filáček, Jaromír Výborný, Josef Zamazal, Jan Chadraba, Josef Musil, Karel Mužík, Pavel Stodola, Kamil Urbánek, František Lipan, Jiří Sequens nebo Ivan Hod tvořil, mystifikoval, parodoval a komentoval, ale rovněž polemizoval, dokonce i s dobovými autoritami typu F. X. Šaldy. Coby prof. Mahatma Batler vydal titul *Knížka pro každého spiritistu* s podtitulem *Rozřešení tajemství záhrobního* (Brno, 1922), jako Joe Smetana se

podepsal pod detektivní novelu *Sebrané spisy Floriána Kreuzmanna* (Brno, 1922). Pseudonym Richardson stojí nad spisky *Rozřešme českou divadelní otázku* (Brno, 1922) a *Režisérovy zápisníkem I.* (Brno, 1923). Mezi osmi divadelními fraškami z rozmezí let 1931–34, kde coby autor figuruje J. Skála, nechybí veselá hra o 3 jednáních *Nade mlýnem – pode mlýnem* s mírně lechtivým podtitulem *Krajánek Kořínek Amorkem* či lidová hra ze selského života *Utrpením ku štěstí; nevinně odsouzen*. I veskrze povrchní současné čtenáře, kteří by dnes zamířili za Mahenovými knížkami do Mahenova památníku v brněnské Mahenově ulici, by mohly přinejmenším oslovit literární epigramy se souborným názvem *Kozí bobky z Parnasu*. Tedy pokud by je neodradilo v záhlaví uvedené pseudojméno Ladislav Andělíček.

(lík)

Zeno Kaprál rekapitulující

ELEGIE NARUBY

ZENO
KAPRÁL

HOŘEK 2018

„... jsou dědečkové, a není jich jistě na světě málo, kteří se jednoho dne v minulosti probudí a mají zrovna čtyři roky. Zavolají na maminku a s hořkou rozkoší jí žalují: ‚Pluje loď, pluje loď na širém moři, je smutná, protože není doma. Maminka takových budoucích dědečků tuto tesklivou píseň přepíše na papír. (Malí dědečkové to neumějí.) A tak se zrodí básník.‘ Zeno Kaprál (nar. 1941), čelní osobnost takzvané „brněnské bohemy“ šedesátých let, vstoupil do literatury v roce 1962 prvotinou *Ploty*. Další sbírka chystaná v Československém spisovateli v roce 1968 s názvem *Zachránci ptáků* už nevyšla. Zastoupil ji až v roce 1992 soubor

Reinerův výbor, ozdobený následně Cenou Českého literárního fondu. Následovalo třináct titulů těžících vesměs z doby odmlčení. Desítky sbírek mezi nimi korunovala Kaprál na pozici erbovního autora „vycizelované poetiky“. Po pěti letech od předešlého konvolutu *Uvnitř vně* přichází nyní na pulty soubor *Elegie naruby*. V čase bilancování se autorův styl stává průzračnějším, jako by básník stál o přímou komunikaci se svým čtenářem více než kdykoli předtím. Generační druh, divadelník Arnošt Goldflam, na okraj jeho poslední tvorby poznamenává: „Jeho jazyk je bohatý, obrazy až manýristické, sdělení lakonické, ale někdy se neočekávaně zatne do srdce. Kaprál je básník, jakých nemáme mnoho!“ (bor)

Jak je to s ložením?

Slyšíme názory *podložené* a *doložené*, mnohdy i umně *složené*. Známe rovněž tvrzení *odložená*, nebo naopak komusi jinému do úst *vložena*. Nejen slova, ale i věci mohou být *položené*, *založené*, *vyložené*, *přeložené*, *rozložené*, *uložené*, případně také *povyložené*... A co s termínem *loženy*? Existuje v naší mateřštině sloveso *ložit/ložiti*? Klasik v Baladách a romancích tvrdí: „... mnich (...) hrdě na prsa své ruce loží“. Současná Radůza zase zpívá: „Veze mě noční autobus / prej na sedačce kožený / na nebi visí Malej vůz / už je to ložený.“ Zatímco Neruda kvůli rýmu boží – loží nejspíše nahradil svým novotvarem sloveso klade, u zpěvačky připadá více do úvahy význam opsatelný spojení: „je to hotové, dané, definitivní“. Nahlédnutím do chytrých knih (SSJČ) připadneme skutečně na nedokonavé slovo *ložiti* se správně tušeným významem *pokládat/klást*. Proto také téměř veškerý lid pracovně drážní důvěrně zná termín *ložení vagónů*, tedy jejich plnění volně loženým (bez obalů) zbožím (obilí, ruda, uhlí...). Poněkud archaickou perličkou by dnes asi bylo užití našeho slova se staročeskou předponou *vzložiti*, který byl našimi předky vnímán buď ve smyslu *položiti*: „vzlož žehnajíc ruce své nad hlavu mou“ nebo také s významem *zatížit*, *uvalit*: „klatba na biskupy vzložená“.

(drl)

Malá vzpomínka na Zelný trh

Zelný trh pro mne znamená to nejhezčí a nejcennější, co může Brno člověku poskytnout. Co je našemu tělu prospěšnější než čerstvá zelenina a ovoce, ještě k tomu umně naskládané do pyramid a tvořící pestrobarevnou pastvu pro oči. Kde jinde najdete v Brně tolik kulturního potěšení. Sochy, kašny, dvě divadla různého zaměření, palác plný přírodních i historických unikátů a starý dobrý Lídl s hudebními nástroji. Jen jedna věc mi tu chybí. Na rohu Radnické ulice bývala proslulá prodejna Družstevní práce, plná hodnotné literatury a ojedinělých předmětů užitého umění. Často jsem tam v dětských a dívčích letech zavítala s maminkou, dlouholetou členkou tohoto

zajímavého a nevšedního sdružení. Nelze dobře zapomenout na paní Frantovou, která nás zde s úsměvem a znalostí seznamovala s novinkami. Když se doma podívám do knihovny, či vitríny, je mi líto, že na tuto za totality zničenou tradici dosud nikdo nenavázal. Alena Houšťová

Do kláštera lákají exkluzivní grafiky

Dvě aktuální výstavy v Památníku prezentují stěží představitelných 700 originálů knižních značek. Nejstarší tisky, potvrzující na přídeštích vlastnickou příslušnost, objeví návštěvníci v patře kvadratury. Jedná se o mědirytiny z 18. století na výstavě Knihovny benediktinských klášterů Broumov a Rajhrad. O poznání obsáhlejší kolekci filigránských miniatur nabízí výstava Od rydla k počítači s podtitulem Exlibris ze sbírky manželů Haimannových, která představuje veřejnosti část jedinečné kolekce dvou vysoce fundovaných brněnských sběratelů. Ing. arch. Petr Haimann (nar. 1938) řídil řadu let brněnskou Vyšší a Střední odbornou školu umění a řemesel a spolu s manželkou Helenou (nar. 1944) patří k našim předním odborníkům na grafiku a medailérskou tvorbu. Dvacáté století ob-

razně řečeno přestřihlo pupeční šňůru do té doby neodmyslitelně propojující exlibris s jejich svazky. Z vlastnických knižních značek se vyprofiloval relativně samostatný výtvarný obor, který však ani dnes nepostrádá ryze literární kořeny. Také proto se Památník hodlá disciplině exlibris věnovat i nadále, aktuálně je dokonce zvažována podoba specializovaného výstavního bienále. (lik)

Zlatí ilustrátoři v Památníku

Prohlídkovou trasu Památníku doplnila v červenci výstava Zlatí čeští ilustrátoři pro děti a mládež, kterou zapůjčilo Moravské zemské muzeum. Před dvěma lety ji připravilo Metodické centrum muzejní pedagogiky při MZM u příležitosti 25. výročí existence soutěže Zlatá stuha. Panelová výstava představuje uměleckou činnost ilustrátorů a jejich osobitý výtvar-

ný styl napříč několika uměleckými generacemi: od Jiřího Trnky, přes Karla Frantu, Lucii Dvořákovou a Petra Nikla po Davida Böhma. Tvorba více než dvou desítek osobností byla oceněna jak na české, tak na mezinárodní úrovni a v této souvislosti výstava přináší také stručný pohled do historie udílení cen ilustrátorům dětských knih.

Od roku 1966 je výtvarníkům udělována Cena Hanse Christiana Andersena, nejprestižnější mezinárodní ocenění za tvorbu pro děti, a na seznamu laureátů najdeme jména Jiřího Trnky, Květy Pacovské a Petra Síse. V Československu se mezinárodní soutěžní přehlídka, Bienále ilustrací Bratislava (BIB), poprvé konala v roce 1967. Za českou tvorbu pro děti je od roku 1992 každoročně předávána cena Zlatá stuha, kterou v prvním ročníku získali např. Karel Franta a Adolf Born. V současné době se cena uděluje ve čtyřech oblastech: původní česká slovesná tvorba, překlad, výtvarná tvorba a komiksová tvorba. Zlatou stuhu lze získat také za celoživotní přínos dětské literatuře – mezi její držitele patří např. Daisy Mrázková, Adolf Born, Jindřich Kovařík a v letošním roce ji porota udělila Ivě Procházkové.

Výstava bude v Památníku k vidění až do konce roku 2019. (ap)

Nejblíží akce Památníku

Festival vědy s JMK – příležitost nahlédnout interaktivní formou do minulosti i současnosti poznávání přírody a společnosti nabídne ve dnech 6. a 7. září v areálu brněnského Dopravního hřiště Riviera Festival vědy s JMK. S napoleonskou historií, druhohorními ještěry a různými druhy písma se setkají mladí zájemci ve stánku Muzea Brněnska.

Pálavo nádherná... – Bezručovy verše, kresby a malby Danuše Vítkové-Klímové a fotografie Vlastimila Vojáčka dokládají skutečnost, že nejzápadnějšímu výběžku Karpat náleží přívlastek umělecky nejinspirativnější kout Moravy. Vernisáž výstavy se uskuteční v pátek 20. září 2019 od 17 hodin za doprovodu cimbálové muziky Vonica.

Setkání žáků a přátel Petra Skácela – v rámci cyklu StřeDění je na 25. září v Památníku připravováno vzpomínkové odpoledne spojené s komentovanou prohlídkou výstavy Skácelové – ke kořenům, začátek v 17 hodin.

Literka,

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Klášter 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136

Odpovědný redaktor: Libor Kalina

Vychází jedenáctkrát ročně, č. 8, ročník 13, 3. 9. 2019

MK ČR E 21218

Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257